

50. **Advies nr. 451 d.d. 21 december 1995** (RCB/II-95-530) inzake *de ontwerp-Lijst van te bewaren en te vernietigen archiefbescheiden van het ministerie van Defensie op het beleidsterrein Militair personeel*.

Bericht op schrijven van 12 december 1994, nr. 94.1093.MB/EIB

1. Bij uw bovenaangehaalde brief zond u de Raad voor het Cultuurbeheer om bericht en raad de ontwerp-lijst van te bewaren en te vernietigen archiefbescheiden van het ministerie van Defensie op het beleidsterrein Militair personeel (beroeps- en reservepersoneel).

De afdoening van deze adviesaanvraag heeft ten gevolge van het recentelijk zwaar belaste adviesprogramma van de Rijkscommissie vertraging ondervonden. Die belasting vond mede zijn oorzaak in het feit, dat zij op grond van uw verzoek voorrang moest geven aan de advisering over andere omvangrijke en complexe aangelegenheden het archiefwezen en het archiefbeleid betreffende. In dat verband zij ook verwezen naar § 2 van haar recente advies nr. 443, d.d. 13 oktober 1995.

2. De Rijkscommissie heeft de onderhavige ontwerp-lijst in eerste instantie aan procedurele en vervolgens aan inhoudelijke aspecten getoetst. Haar bevindingen dienaangaande worden in de §§ 3 en 4 uitgewerkt. In § 5 is haar conclusie en haar daarop gebaseerde advies opgenomen.

3. Voor wat betreft de *procedurele aspecten* zij in de eerste plaats vermeld, dat de ontwerp-lijst als basiselectiedocument (BSD) voor het taakgebied militair personeel tot stand is gekomen overeenkomstig de methode, die uitgaat van een analyse, beschrijving en waardering van (de administratieve neerslag van) handelingen van de (rijks-)overheid, de zgn. PIVOT-methode. Dit ontwerp is gebaseerd op een institutioneel onderzoek, waarvan verslag is gedaan in de publikatie "Geef Acht. Een institutioneel onderzoek naar bedrijfsprocessen en handelingen op het beleidsterrein militair personeel: beroeps- en reservepersoneel in dienst van het ministerie van Defensie en voorgangers, 1945-1993" (PIVOT-publikatie nr. 27; 's-Gravenhage 1994).

Bij uw adviesaanvraag was tevens gevoegd een exemplaar van het verslag betreffende het ambtelijke overleg ter voorbereiding van de onderhavige ontwerp-selectielijst, het zgn. driehoeksoverleg (zoals voorgeschreven in artikel 2, eerste lid, van het Besluit algemene richtlijnen vaststelling vernietigingslijsten archiefbescheiden, Besluit arvva).

Uit dit verslag is haar gebleken, dat aan dit overleg is deelgenomen door in artikel 2, eerste lid, van het Besluit arvva genoemde personen. De secretarissen van adviescommissies, waarvan de administratieve neerslag in het ontwerp is opgenomen, zijn daarentegen, zo blijkt voorts uit dat verslag, niet bij dat overleg betrokken geweest. De Rijkscommissie heeft haar principiële bezwaar hiertegen reeds in advies nr. 450, d.d. heden naar voren gebracht. Haar daarin neergelegde overwegingen en conclusie dienaangaande gelden derhalve ook te dezen.

Zij heeft voorts goede nota genomen van de mededeling in bedoeld verslag, dat, in aansluiting op het institutioneel onderzoek, actoren in de ontwerp-lijst zijn opgenomen, die niet tot het ressort van de minister van Defensie kunnen worden gerekend¹. Als zodanig worden ter plaatse genoemd: het Hoog Militair Gerechtshof, de Militaire Kamer van het Gerechtshof Arnhem, het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds, de Minister van Justitie en de Kroon. In bedoeld verslag wordt hieromtrent opgemerkt, dat "voor deze laatste actoren (..) het institutioneel onderzoek nog gaande

¹ In het, tijdens de openbare tervisielegging van de ontwerp-lijst ingebrachte, commentaar wordt gewezen op het wellicht ten onrechte ontbreken van de navolgende actoren op het terrein van het personeelsbeleid: de inspecteur-generaal van de krijgsmacht alsmede de adjudant-generaal in Indonesië (militair personeel in Indonesië 1945-1950).

(is) of moet het nog beginnen. Te zijner tijd zullen het RIO² en BSD aan de betreffende zorgdrager worden toegezonden. In het BSD is al wel een voorstel voor waardering gedaan".

De Rijkscommissie acht het feit, dat te dezen reeds een waarderingsvoorstel is gedaan weliswaar voortvarend maar ook voorbarig. Dit laatste vooral, omdat die waardering niet tijdens een daartoe geëigend driehoeksoverleg, dat is met representanten van de desbetreffende actor, tot stand is gekomen. Zij gaat er daarom van uit, dat deze waarderingsen ter selectie slechts als voorlopige kunnen worden beschouwd, reden waarom zij zich thans van een oordeel daarover meent te moeten onthouden.

Voorts heeft de Rijkscommissie kennis genomen van het commentaar, dat naar aanleiding van de openbare tervisielegging van het ontwerp is ingebracht.

Voor wat betreft dit commentaar wijst de Rijkscommissie er op, dat zij in adviesnr. 449 d.d. heden, mede naar aanleiding van de wijze waarop vanwege de algemene rijksarchivaris op voornoemd commentaar is gereageerd, enkele procedurele en inhoudelijke aspecten betreffende de voorbereiding van de vaststelling van selectielijsten archiefbescheiden onder uw aandacht heeft gebracht. De daarin met betrekking tot dat commentaar opgenomen passages (u zie daartoe vooral de §§ 3 tot en met 5 alsmede § 8) dienen in het onderhavige advies geacht te zijn geïnsereerd.

4. Mede op grond van haar, in de voorafgaande paragraaf vermelde, bevindingen heeft de Rijkscommissie getracht zich een oordeel te vormen over de *inhoudelijke aspecten* van het onderhavige ontwerp.

Als uitgangspunt heeft zij daarbij genomen de vraag of bij het ontwerpen ervan in voldoende mate rekening is gehouden met de in artikel 3, eerste lid, van het Besluit arva omschreven belangen, t.w. het blijvende belang van de in de archiefbescheiden voorkomende gegevens voor de overheidsorganen, de recht- en bewijszoekenden en het historisch onderzoek. Als referentiekader steunt zij daarbij op hetgeen zij hieromtrent in advies nr. 436, d.d. 6 december 1994 (advies inzake het toekomstige beleid met betrekking tot de selectie van archiefbescheiden) heeft overwogen.

Algemeen

- a. In aansluiting op eerder uitgebrachte adviezen over ontwerp-selectielijsten archiefbescheiden moet de Rijkscommissie ook te dezen constateren, dat de selectiewaardering heeft plaatsgehad conform de in het kader van de PIVOT-methode ontwikkelde selectiedoelstelling, welke uitsluitend betrekking heeft op het bewaren van zodanig archiefmateriaal, dat een reconstructie op hoofdlijnen van het overheidshandelen mogelijk blijft. Als algemeen bezwaar tegen deze doelstelling heeft zij in die adviezen - u zie hierover ook § 7 van haar recente advies nr. 443, d.d. 13 oktober 1995 - naar voren gebracht, dat deze doelstelling onvoldoende recht doet aan de noodzakelijke en vereiste waardering van de autonome belangen van de recht- en bewijszoekenden en van het historisch onderzoek en derhalve niet aan de zelfstandige betekenis van de archieven voor deze belangen.

In de Toelichting bij de ontwerp-lijst zijn in § 4 de criteria vermeld op grond waarvan de concrete selectiewaardering heeft plaatsgehad. Deze criteria zijn een uitwerking van de PIVOT-selectiedoelstelling, die aan het onderhavige ontwerp ten grondslag ligt.

Dit impliceert, dat deze criteria, wil men deze laten gelden als grondslag voor de in de archiefwetgeving bedoelde aspecten inzake de selectiewaardering, zodanig moeten worden aangevuld, dat het belang van de recht- en bewijszoekenden zowel als dat van het historisch onderzoek alsnog tot hun recht komen. Voor de inhoud van deze aldus toe te voegen criteria zij verwezen naar hetgeen dienaangaande in de hierna opgenomen subparagrafen "recht- en bewijszoeking" en "belang van het historisch onderzoek" is vermeld.

---

² Onder RIO wordt verstaan het rapport van een institutioneel onderzoek.

- b. Uit de gehanteerde selectiecriteria, zoals vermeld in de Toelichting op de ontwerp-lijst, blijkt, dat slechts de administratieve neerslag van *uitvoerende* handelingen voor blijvende bewaring wordt bestemd voor zover deze direct dienstbaar wordt geacht aan het effectueren van de PIVOT-doelstelling. In de desbetreffende criteria (nrs. 6 tot en met 9) worden daartoe genoemd "uitvoerende handelingen" die:
- onmisbaar zijn voor de reconstructie van het overheidshandelen op hoofdlijnen;
  - het algemeen democratisch functioneren mogelijk maken;
  - onttrokken zijn aan de democratische controle en direct zijn gerelateerd aan hoofdlijnen van beleid;
  - direct zijn gerelateerd aan of direct voortvloeien uit voor Nederland bijzondere tijdsomstandigheden en incidenten.

Deze vier criteria behoren tot een groep van in totaal negen "Algemene selectiecriteria, die van toepassing zouden zijn "op alle handelingen van de actoren, ongeacht op welk beleidsterrein van de overheid deze handelingen worden verricht". Het oogmerk van deze criteria is om met behulp daarvan de neerslag van de handelingen, die bestemd zou moeten worden voor blijvende bewaring, als zodanig te waarderen. De neerslag, die niet aan een van deze criteria voldoet, zou daardoor tevens voor vernietiging zijn aangewezen.

Daar deze criteria derhalve in beginsel bestemd zijn voor algemene toepassing bij de selectiewaardering van de administratieve neerslag van het overheidshandelen³, is de Rijkscommissie voornemens in haar reeds aangekondigde advies betreffende de evaluatie van de PIVOT-methode - u zie hierover haar reeds genoemde adviezen nrs. 436 (§1) en 443 (§2) - ook de opportuniteit en bruikbaarheid van deze criteria te betrekken.

Om deze reden beperkt zij zich thans, voor zover zij daartoe aanleiding ziet, tot een toetsing van de wijze, waarop de hier aangehaalde criteria in de ontwerp-lijst in kwestie zijn toegepast.

Bij die toetsing heeft zij moeten constateren, dat van de hierboven genoemde criteria met betrekking tot de neerslag van uitvoerende handelingen het eerste en het derde in het geheel geen toepassing hebben gevonden.

In de nadere rapportage van de algemene rijksarchivaris is desverzocht hierover medegedeeld, dat het zeer wel mogelijk is, dat niet alle criteria zijn geoperationaliseerd, "omdat het algemene criteria zijn die niet specifiek voor het BSD Militair Personeel zijn gemaakt. Niet alle 9 criteria hoeven dus in alle BSD's terug te komen". Waarom de hierboven bedoelde criteria in de onderhavige ontwerp-lijst geen toepassing hebben behoeven te vinden, wordt evenwel niet toegelicht.

In het algemeen wil de Rijkscommissie daarover slechts opmerken, dat zij het vooralsnog, gelet op het door het ontwerp-BSD bestreken beleidsterrein, onverklaarbaar acht, dat deze beide criteria buiten toepassing hebben kunnen blijven. Voor wat betreft het eerstbedoelde criterium, komt het haar voor, dat zulks een gevolg is van een te enge interpretatie van de gehanteerde PIVOT-doelstelling. Deze doelstelling lijkt in het ontwerp in beginsel uitsluitend ten aanzien van handelingen met betrekking tot de voorbereiding en vaststelling van het beleid te zijn geoperationaliseerd.

Beleid wordt - zo mag toch worden aangenomen - niet omwille van het beleid zelf gecreëerd, doch om zekere maatschappelijke effecten te kunnen realiseren. Indien bedoelde doelstelling zo moet worden uitgelegd, dat daaronder verstaan moet worden, dat het bij de selectie behoort te gaan om "het selecteren van handelingen van de overheid om bronnen voor de kennis van de

³ In de Toelichting op de ontwerp-lijst wordt er nog op gewezen, dat, naast bedoelde algemene criteria, in ontwerp-BSD's nog "specifieke criteria (kunnen) worden geformuleerd voor handelingen die op grond van de algemene criteria niet kunnen worden gewaardeerd". In het onderhavige onderwerp is echter van deze mogelijkheid geen gebruik gemaakt.

Nederlandse samenleving en cultuur veilig te stellen"⁴, dan kan de Rijkscommissie tegen de achtergrond hiervan slechts vaststellen, dat de consequentie van die doelstelling niet op het gehele complex van handelingen in kwestie is betrokken. Zij kan zich immers niet voorstellen, dat, waar neerslag van handelingen met betrekking tot beleidsvormende en -vaststellende aspecten ter blijvende bewaring moet worden gewaardeerd, zulks, als noodzakelijk complement daarop, niet zou kunnen gelden voor de waardering van de neerslag van normale of routinematige uitvoerende handelingen in dat verband. Wordt dit nagelaten, dan kan het resultaat van de selectie uitsluitend worden aangemerkt als een residu aan bronnen, waaruit in de toekomst het overheidshandelen in dezen slechts onvolledig zal kunnen worden gekend, daar informatie over de uitvoering van dit beleid en de effecten daarvan niet wordt bewaard.

In meergenoemd nader rapport vanwege de algemene rijksarchivaris wordt overigens nog medegedeeld, dat de in het ontwerp "beschreven handelingen (...) niet alleen de activiteiten die als gevolg van schriftelijke vastgelegde regelgeving zijn ontstaan (omvatten), maar ook de praktische uitwerking en toepassing ervan". De Rijkscommissie meent evenwel te moeten aannemen, dat hier kennelijk sprake is van een misverstand. Haar vragen, waarop in dit rapport wordt gereageerd, hadden geen betrekking op een mogelijke onvolledigheid van de in het ontwerp opgenomen handelingen als zodanig, doch op de mogelijke onvolledigheid in de waardering ter bewaring ervan (zoals hierboven aangegeven).

Dit antwoord heeft daarom voor haar de noodzaak tot herijking van het ontwerp op dit punt niet weggenomen.

Voor wat betreft het andere, hierboven bedoelde, criterium kan de Rijkscommissie zich ook niet voorstellen, dat zulks, gelet op de specifieke aard van het in het geding zijnde beleidsterrein, niet aan de orde zou zijn. Zij is dan ook van oordeel, dat het ontwerp opnieuw aan dit criterium moet worden getoetst.

- c. De ontwerp-lijst beperkt zich tot een voorstel met betrekking tot de bewaring respectievelijk vernietiging van de daarin opgenomen (categorieën van) archiefbescheiden. Voor zover bescheiden vernietigbaar worden geacht, is evenwel vooralsnog nagelaten daarbij vernietigingstermijnen te stellen.

In advies nr. 445, d.d. 26 oktober 1995, heeft de Rijkscommissie in een vergelijkbare situatie reeds uiteengezet tegen een dergelijke handelwijze principiële bezwaren te hebben. Kortheidshalve zij verwezen naar § 5, onder b, van dat advies.

- d. De Rijkscommissie heeft er goede nota van genomen, dat de eenmaal vastgestelde selectielijst, gezien het in derzelver titel vermelde tijdvak, qua werkingsduur beperkt zal zijn tot de archiefbescheiden uit de periode 1945-1993. Dit is in overeenstemming met hetgeen zij over zo'n temporele begrenzing in meergenoemde adviezen nrs. 436 (§ 12) en 443 (§10) heeft bepleit. De terminus a quo wordt in het meergenoemde verslag van het driehoeksoverleg bevestigd. Zij vertrouwt er overigens op, dat voor wat betreft de eerste jaren van deze periode (de periode van wederopbouw na WO II) bij de toepassing van de lijst alsnog de nodige terughoudendheid bij de vernietiging van daartoe in beginsel aangewezen bescheiden zal worden betracht.⁵

⁴ Zie hierover advies nr. 450, d.d. heden (§ 6, Algemeen, onder b.).

⁵ In het, tijdens de openbare tervisielegging van de ontwerp-lijst ingebrachte, commentaar wordt gewezen op het kennelijk ontbreken van het aspect "zuivering van het militair personeel na de Tweede Wereldoorlog" in zowel het RIO als de ontwerp-lijst. Op grond hiervan wordt de vraag gesteld hoe met de archieven van de met die zuivering belaste commissies wordt omgegaan. Ook de Rijkscommissie zou hierover graag nader worden geïnformeerd.

- e. Zoals door de Rijkscommissie reeds ten aanzien van andere, conform de PIVOT-methode ontworpen selectielijsten archiefbescheiden is gesignaleerd, moet ook met betrekking tot de onderhavige ontwerp-lijst worden vastgesteld, dat de neerslag van de administratieve verwerking (informatiestromen en -instrumenten alsmede al dan niet geautomatiseerde databases) buiten beschouwing is gebleven. Dit is ook hier waarschijnlijk terug te voeren op de omstandigheid, dat dit aspect buiten het institutioneel onderzoek is gelaten. Naar het oordeel van de Rijkscommissie dient dit aspect evenwel nog geanalyseerd en beschreven te worden alsmede ter selectie gewaardeerd. Hangende dit aanvullende onderzoek dienen de desbetreffende bescheiden uiteraard te worden bewaard.

Administratief belang

Voor wat betreft het administratief belang gaat de Rijkscommissie er, zoals reeds in advies nr. 436 vermeld, van uit dat dit belang, omvattende de aspecten van "verantwoording en bedrijfsvoering", in het ambtelijke driehoeksoverleg, waaraan ook door representanten van de desbetreffende zorgdrager is deelgenomen, genoegzaam is gewaardeerd.

Zoals hierboven (§ 4, Algemeen, onder b.) reeds is opgemerkt, heeft de Rijkscommissie in het concrete geval overigens twijfel of in dezen de PIVOT-doelstelling overeenkomstig haar intrinsieke bedoeling op juiste wijze is uitgelegd en toegepast.

Belang van recht- en bewijszoeking

Noch in de ontwerp-lijst, noch in het verslag van het ter voorbereiding daarvan gevoerde driehoeksoverleg wordt impliciet of expliciet aan dit belang gerefereerd. De Rijkscommissie acht dit onverklaarbaar, zulks niet alleen omdat dit belang in de archiefwetgeving in algemene zin als één der grondslagen voor de selectie-waardering is genoemd, maar ook omdat het op het specifieke beleidsterrein handelingen van de overheid betreffende specifieke (groepen van) personen, handelingen derhalve die mede hun rechtspositie en -zekerheid betreffen. Daarbij zij aangetekend, dat het wanneer het onderhavige belang slechts tijdelijke bewaring van het desbetreffende archiefmateriaal zou vereisen het geen betoog behoeft, dat de daarbij te stellen vernietigingstermijnen worden afgestemd op het tijdstip, waarop dat belang geacht moet worden te zijn uitgediend.

De Rijkscommissie ervaart het ontbreken van een verantwoording van de waardering van dit belang daarom als een ernstig manco. Naar haar stellige oordeel dient daarin alsnog expliciet te worden voorzien. In het concrete geval lijkt het haar, gelet op de specifieke betekenis van dat belang in dezen, raadzaam om dat belang neer te leggen in een apart selectiecriteria, aan de hand waarvan mede het voorstel tot selectiewaardering concreet kan worden getoetst.

Belang van het historisch onderzoek

Evenmin als het zoëven bedoelde belang heeft de Rijkscommissie een expliciete verantwoording van het belang van het historisch onderzoek kunnen onderkennen. In zowel het verslag van het driehoeksoverleg als de Toelichting op de ontwerp-lijst wordt weliswaar aan dit belang gerefereerd, doch dit staat uitsluitend in relatie tot de toepassing van de in het kader van de PIVOT-selectiemethode geformuleerde en gehanteerde selectiedoelstelling. Zoals hierboven reeds gezegd, acht de Rijkscommissie deze doelstelling te smal gedefinieerd om te kunnen dienen als grondslag voor een gelijkwaardige waardering van de drie in de archiefwetgeving terzake geduide belangen.

In advies nr. 436 en de daaraan ten grondslag liggende Discussienota 'Archieven bewaren: cultureel investeren in de toekomst' zijn de elementen, aan de hand waarvan dat belang naar het oordeel van de Rijkscommissie zou moeten worden getoetst, als volgt omschreven: de symbolische, descriptieve

en analytische waarde van de archieven voor het kennen van de Nederlandse samenleving en cultuur.

Ook de problemen, waarmede bij deze waardering rekening moet worden gehouden, zijn daarbij aan de orde gesteld. In die discussienota, aldus advies nr. 436, wordt dienaangaande voorgesteld om deze inhoudelijke vormgeving zoveel mogelijk te abstraheren van persoonlijke inzichten en belangen. Daarnaast moet worden erkend, dat absolute objectivering van de hier bedoelde criteria niet mogelijk is. "De discussie over de toepassing van de criteria wordt daarom geplaatst in het perspectief van de vraag naar de symbolische, descriptieve en analytische waarde van de archieven voor het kennen van de Nederlandse samenleving en cultuur. Het antwoord op deze vraag veronderstelt een maatschappelijk draagvlak voor de formulering van de bij de selectie te hanteren doelstellingen en criteria en de wijze waarop deze worden toegepast. Daar maatschappelijke inzichten nu eenmaal naar tijd, plaats en milieu veranderlijk en dus per definitie subjectief gebonden zijn, dient dit draagvlak zò te worden georganiseerd, dat gestreefd kan worden naar intersubjectiviteit. Dat geldt niet alleen in de fase van de formulering van de criteria zelf, doch ook in de fase van het opstellen van (concept-)selectielijsten en de toepassing ervan in concrete gevallen".

Teneinde genoemde trisectorale waardering van het belang van het historisch onderzoek op eigen merites te kunnen beoordelen, acht de Rijkscommissie nader onderzoek naar historisch waardevolle informatie noodzakelijk om te kunnen beoordelen of, en zo ja welke, nadere voorziening in de ontwerp-lijst noodzakelijk is. In het bijzonder wijst zij erop, dat de positie van de beroepsmilitair zich onderscheidt van alle andere ambtenaren in overheidsdienst. Anders dan had mogen worden verwacht, is deze bijzondere omstandigheid noch in de ontwerp-lijst, noch in overige bij uw adviesaanvraag gevoegde stukken tot uitdrukking gebracht.

Mede in verband met het feit, dat het zoëven bepleite onderzoek vooral zal moeten worden ingesteld naar bestanddelen van het onderhavige archiefmateriaal, die volgens de toegepaste PIVOT-doelstelling vernietigbaar worden geacht, derhalve in het bijzonder de administratieve neerslag inzake de normale of routinematige praktijk van de beleidsuitvoering, sluit de Rijkscommissie in dit opzicht aan bij haar terzake van andere ontwerp-selectielijsten reeds gedane aanbevelingen omtrent gereduceerde bewaring van dit archiefmateriaal. Zoals hiervoor (§ 4, Algemeen, onder b.) reeds uiteengezet, acht zij bewaring hiervan een noodzakelijk complement op de wel ter blijvende bewaring veilig gestelde neerslag betreffende de voorbereiding en vaststelling van het overheidshandelen in dezen.

Voor de wijze waarop deze gereduceerde bewaring haar (juridisch) beslag zou moeten krijgen, moge verwezen worden naar hetgeen zij daaromtrent in advies nr. 445 (§ 5, Algemeen, onder f), d.d. 26 oktober 1995, heeft opgemerkt.

Omtrent de daarbij in acht te nemen inhoudelijke aspecten heeft zij in een bijlage bij dit advies een aantal, aan de zoëven bedoelde trisectorale waardering gerelateerde, (thematische) aspecten vermeld, die *in ieder geval* bij dat bepleite onderzoek zouden moeten worden ingebracht en betrokken. Dit overzicht is gebaseerd op de feitelijke informatie, zoals die haar uit de ter fine van de beoordeling van bedoeld BSD overgelegde stukken is gebleken. De aldus gewekte verwachting, dat ten aanzien van deze aspecten alsnog historisch waardevolle informatie uit het te vernietigen archiefmateriaal ter blijvende bewaring kan worden afgezonderd, lijkt haar daarom gerechtvaardigd.

5. Uit het voorgaande moge u duidelijk zijn, dat de Rijkscommissie terzake van de onderhavige ontwerp-lijst een aantal onzorgvuldigheden en onvolkomenheden heeft moeten vaststellen. Zij acht deze van een zodanige aard, dat zij meent u niet te kunnen adviseren om uwerzijds aan de vaststelling van deze lijst mede te werken. Daarentegen beveelt zij u aan bij uw betrokken ambtgenoot te bevorderen, dat een, overeenkomstig haar bovenstaande aanbevelingen bijgesteld ontwerp wordt vervaardigd. Dat aldus herziene ontwerp ziet zij gaarne ter fine van nadere advisering, in het bijzonder betreffende de selectiewaardering van de daarin opgenomen categorieën archiefbescheiden, tegemoet.

Bijlage

behoort bij advies nr. 451, d.d. 21 december 1995, inzake de ontwerp-lijst van te bewaren en te vernietigen archiefbescheiden van het ministerie van Defensie op het beleidsterrein Militair personeel

Overzicht van aspecten, die, zoals bedoeld in § 4 van genoemd advies, in ieder geval voor nader onderzoek in aanmerking komen.

De hierna volgende nrs. 1 t/m 5 zijn direct gerelateerd aan specifieke rubrieknummers van de ontwerp-lijst; onder nr. 6 is een aantal algemene aspecten betreffende dit ontwerp als zodanig opgenomen.

Dit overzicht vervangt uiteraard niet de reeds in het advies zelf gedane aanbevelingen tot aanpassing van de ontwerp-lijst.

1. In diverse, ter vernietiging gewaardeerde, rubrieknummers is kennelijk sprake van in de aldaar bedoelde administratieve neerslag aanwezige informatie in geaggregeerde vorm (rapporten, overzichten, statistieken e.d.). Daarnaast doet de omschrijving van andere rubrieknummers vermoeden, dat zich daarin ook dergelijke informatie bevindt. Bij gebreke van feitelijk inzicht in de onder deze rubrieknummers begrepen informatie, kan de Rijkscommissie moeilijk overzien of deze informatie ook voorkomt in andere, tot bewaring aangewezen, rubrieknummers.
Naar haar oordeel zou daarom het voorkomen van dergelijke informatie in de onderlinge relatie tussen ter vernietiging onderscheidenlijk ter bewaring bestemde rubrieknummers nader moeten worden onderzocht¹.
2. In de rubrieknummers 107, 108 en volgende is de administratieve neerslag van adviserende handelingen met betrekking tot functietoewijzing aan en bevordering van kennelijk individuele personen van met name genoemde raden vermeld. In andere rubrieknummers is sprake van soortgelijke handelingen inzake aangelegenheden inzake schorsing en ontslag. In alle gevallen wordt deze neerslag als vernietigbaar aangemerkt.
Het is evenwel niet duidelijk geworden of de uitgebrachte adviezen bij de geadviseerde actor zullen worden bewaard. Hierover zou de Rijkscommissie graag nader worden geïnformeerd.
3. In rubrieknr. 46 wordt de neerslag inzake de handeling "voorbereiden en vaststellen van aanwijzingen en richtlijnen voor het militair opleidingsbeleid in de drie krijgsmachtdelen" voor blijvende bewaring aangewezen. Daarentegen wordt in rubrieknr. 47 de neerslag betreffen het "voorbereiden en vaststellen van voorschriften waarin toelatingseisen, onderwijsprogramma, leerstof en andere aspecten van opleidingen bij de krijgsmachtdelen worden vastgelegd" vernietigbaar geacht. Daar de Rijkscommissie ervan uit meent te kunnen gaan, dat de informatie uit nr. 47 complementair is op nr. 46, is zij van oordeel, dat, indien zulks zo zou zijn, de in nr. 47 bedoelde informatie ook moet blijven bewaard. In dat verband zij ook verwezen naar de nrs. 48 tot en met 50.
4. Rubrieknr. 28 omvat de administratieve neerslag van de handeling "beschikken op bezwaarschriften van beroepsmilitairen van land- en luchtmacht inzake beoordelingen door militaire meerderen (periode 1945-1982)". De Rijkscommissie is van oordeel, dat de hier bedoelde bescheiden niet, zoals wordt voorgesteld, vernietigd doch integendeel blijvend bewaard behoren te worden. Afgaande op de omschrijving van de handeling in kwestie meent zij ervan te mogen uitgaan, dat in deze categorie archiefbescheiden - historisch gezien - relevante informatie omtrent het functioneren van bedoeld personeel en de wijze waarop dat functioneren werd beoordeeld kan worden aangetroffen.

---

¹ In het, in het advies (§ 4, laatste alinea) vermelde, nader rapport van de algemene rijksarchivaris, is, met referentie aan het algemene selectiecriteria 2, inmiddels alsnog bevestigd dat de in de rubrieknummers 105 en 106 bedoelde "rapporten aan de minister en de bevelhebber der zeevrijdkrachten betreffende kwaliteit en resultaten van opleidingen en examens bij het korps mariniers" ter blijvende bewaring moeten worden gewaardeerd.

5. Evenzo meent de Rijkscommissie dat de in rubrieknr. 41 bedoelde administratieve neerslag van de handeling "adviseren van de minister van Justitie betreffende gratieverlening door de Kroon inzake straffen opgelegd door de (zee)krijgsraden en het Hoog Militair Gerechtshof, sinds 1991 de militaire kamers van de verschillende rechtbanken (periode 1945-1993)" blijvend zou moeten worden bewaard. Hoewel zij er van uitgaat, dat de adviezen bij de geadviseerde actor zullen worden bewaard, meent zij ook te dezen voor bewaring te moeten pleiten, omdat het haar van belang lijkt om ook de informatie omtrent de genesis van deze adviezen te bewaren.
6. Voorts vraagt de Rijkscommissie zich af of de in rubrieknr. 32 bedoelde neerslag betreffende het "voorbereiden en vaststellen van algemene loopbaanpatronen voor beroepsmilitairen aangesteld voor onbepaalde tijd" terecht ter vernietiging is aangewezen. Gezien het kennelijk algemene karakter van deze handeling, lijkt de neerslag ervan voor bewaring in aanmerking te komen.
7. In het, naar aanleiding van de openbare tervisielegging van de onderhavige ontwerp-lijst ingebrachte, commentaar wordt er op gewezen, dat archieven met betrekking tot militair personeel veel informatie bevatten, die van belang is voor het historisch kennen van de Nederlandse samenleving in de desbetreffende periode en die van grote waarde is voor de beantwoording van moderne historische vraagstellingen: "In de militaire geschiedenis is de krijgsmacht de afgelopen decennia in toenemende mate bestudeerd als een onderdeel van de gehele samenleving, de "war and society" - benadering. Niet alleen het handelen en de voornemens van de overheid staan centraal, maar ook de wisselwerking tussen maatschappij en krijgsmachten, bijvoorbeeld, de leefomstandigheden in het leger en de beleving van de militair".
Tegen deze achtergrond wordt in dit commentaar de concentratie bij de archiefselectie op het bewaren van (het voorbereiden van) overheidsbeslissingen een te beperkte geacht. In concreto worden naar aanleiding van het voorliggende ontwerp gewezen op de navolgende aspecten en thema's:
  - hoe verliep de werving voor de verschillende categorieën personeel in de praktijk? Zijn de archieven van de selectiecentra bekeken? Verontrustend is dat "handeling" (19) ("werven van militair personeel") in dit BSD voor vernietiging wordt voorgedragen;
  - welke waren de leefomstandigheden en motivatie van de militairen? Worden er in de toekomst rapporten bewaard waarin verslag wordt gedaan van personeel en gezagsproblemen in de kazernes, van overlastproblemen in de omgeving van kazernes (of juist over de goede verstandhouding met de inwoners van kazerneplaatsen) en van, om nog een van de vele voorbeelden te noemen, problemen die militairen thuis ondervonden omdat ze ver van hun gezin waren geplaatst?
  - welke problemen deden zich voor bij de opvang van uitgezonden militairen? Worden de archieven van de sociale en psychologische diensten zorgvuldig geschoond? Het bewaren van documenten voor de "handeling" "voorbereiden en vaststellen van instructies voor deze diensten" ("handelingen" (67) en (68)) en het (geheel?) bewaren van de archieven van de NDR, de NRW en de MRK ("handelingen" (118), (119) en (120)) is niet voldoende.
  - wat hield de interne en externe voorlichting concreet in en welke overwegingen lagen eraan ten grondslag? Dat is relevant voor de bepaling van de plaats van de krijgsmacht in de samenleving. Als er in de toekomst volgens de aanwijzingen van dit BSD wordt geselecteerd, dan wordt alles wat met voorlichting te maken heeft vernietigd ("handelingen" (74), (75) en (76))."
8. Naast bovenstaande, doorgaans direct aan verschillende rubrieknummers uit de ontwerp-lijst gerelateerde opmerkingen, volgen hierna enkele algemene (thematische) aspecten, die ten aanzien van het ontwerp als zodanig nader zouden moeten worden bezien.

a. Materiaal met bewezen emotionele/symbolische waarde in de Nederlandse samenleving

Bewaren: materiaal, met name in de uitvoerende sfeer, i.v.m.:

- militair personeel in Nieuw Guinea,
- integratie Nederlands-Indische militairen
- kernwapens
- integratie van vrouwen in de krijgsmacht
- dossiers betreffende bekende militaire persoonlijkheden
- militair personeel en de uitvoering van UNO-taken

b. Materiaal met descriptieve, informatie, synthetische waarde van betekenis voor het kennen van aspecten van de Nederlandse samenleving

Bewaren, met name in de uitvoerende sfeer, i.v.m.:

- medische gegevens
- sociale herkomst van de beroepsmilitairen
- praktijk van het militair onderwijs
- praktijk van de geestelijke verzorging
- militaire sportbeoefening
- militaire ontspanning, incl. film

c. Materiaal met analytische en kritische waarde

Bewaren: materiaal dat op gezette tijden een beeld geeft van de interne praktijk van de krijgsmacht (*bijvoorbeeld*: dossiers van gevallen van vlak na de oorlog, midden jaren 50, 1967-69, 1979-81, 1991-93) in de uitvoerende sfeer betreffende:

- de praktijk van discipline-handhaving, bestraffing, schorsing, ontslag, beloning, bevordering en onderscheiding en de aanvechtingen van die praktijk door het personeel
- praktijk van werven, keuren en aanstellen
- dossiers die betrekking hebben op ongelukken en hun afwikkeling
- dossiers aanwezig bij vertrouwenslieden en dossiers van klagers over toestanden bij de krijgsmacht
- hoger beroepszaken
- interne rapportering over kwaliteit en functioneren van personen, opleidingen, examens, medische verzorging.